

Unga som har sex mot ersättning – ett metodutvecklingsprojekt

Sammanfattning

Järva ungdomsmottagning (UM) vill genomföra ett metodutvecklingsarbete för att förbättra bemötandet av ungdomar som har sex mot ersättning. Mottagningen vill ta fram en screeningsmetod för *upptäckt* av och en *metod* för tidig intervention riktad till ungdomar med prostitutionsliknande beteende. Tidig intervention möjliggör för ungdomarna att reflektera över och/eller utveckla ett preventivt tänkande kring sina val. Detta är en förutsättning för att unga inte ska fara mer illa.

Ungdomsmottagningen präglas av ett tvärprofessionellt förhållningssätt där det psykosociala och medicinska tillsammans utgör en helhet. Detta är ett signum för ungdomsmottagningarna i Sverige. Järva UM kommer ta tillvara på denna kompetens i framtagandet av metoder. Såväl medicinsk- som psykosocial personal kommer att delta aktivt i projektet. Även metoderna som tas fram ska kunna användas av alla professioner på mottagningarna och metoderna ska präglas av preventiva perspektiv rörande såväl psykisk- och sexuell hälsa.

Bakgrund

Idag finns det lite kunskap om unga som har sex mot ersättning (Johansson & Lundström mattson 2012; Abellsson & Hulusjö, 2008; Socialstyrelsen, 2011, Larsdotter et al, 2011). Tidigare svensk forskning om prostitution har inte specifikt handlat om ungdomar och har främst berört gatuprostitution och eskortverksamhet, inte de gråzonsfenomen som vi ämnar undersöka. Socialstyrelsen kommer med cirka fyra års mellanrum ut med en rapport om prostitution i

Socialförvaltningen

Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Swedenborgsgatan 20

106 64 Stockholm

Telefon 08-508 25 910

maria.eleonora.andersson@stockholm.se

stockholm.se

Sverige. I den senaste rapporten "Kännedom om prostitution 2007" konstateras det att i nuläget finns mycket lite information om barn och unga i prostitution i Sverige.

Även om omfattningen är svår att sätta om har Socialstyrelsen (2011) i uppdrag, från regeringen, att hitta arbetssätt att bemöta och hantera unga som tar emot/ger ersättning för sex. RFSL har via samma regeringsuppdrag försökt skapa en bild av HBT-ungdomars relation till att få/ge ersättning för sex (Larsdotter et al 2011).

Det gemensamma för dessa rapporter är att de lutar sig mot en bred definition av prostitution. De beskriver fenomenet som att *ha sex mot ersättning*. Skälet till att prostitutionsbegreppet inte används är att begreppet inte fångar in ungdomarnas erfarenheter av att ha sex mot ersättning. En dansk forskare Claus Holm Thomsen (2004) menar att ungdomar som har sex mot ersättning inte i första hand har sex för egna sexuella behov utan om att de upptäckt att sex kan vara ett sätt att få andra behov tillfredsställda. Han finner detta bekymmersamt:

Der er till bekymring og handling, når en ung anvender sin seksualitet som middel til at opnå noget, som ikke udspringer af den unges egne seksuelle behov, eksempelvis i form af kontant betaling eller andre ikke seksuelle motydelser såsom gaver, tryghed, adgang til sociale fællesskaber berunder accept fra kæresten, eller voksenkontakt og omsorg (i Abelsson & Hulusjö 2008:8).

Larsdotter m. fl. (2011) påpekar vikten av att vara öppen för de ungas erfarenheter och inte förutsätta att sexuell tvåsamt praktik mot ersättning alltid upplevs som problematisk. Då kommer vi missa många ungdomar. Att arbeta med unga som har sex mot ersättning kräver öppenhet.

I ljuset av den mer breda definitionen möter vi på Järva ungdomsmottagning redan ungdomar som har sex mot ersättning. Men vi har inte tillräckligt med kunskap och genomarbetade arbetssätt för att upptäcka och bemöta ungdomarnas behov. Det går att skriva fram fyra grupper; *unga som är psykiskt funktionshindrade*, där utsattheten går att koppla till svårigheten att bedöma risk. Unga kvinnor, som valt att *bryta med sin familj på grund av bedersrelaterat våld*, visar på en ökad risk för att hamna i prostitutionsliknande situationer i sökandet efter nya tryggande sammanhang. Unga *HBT-personer* som i sökandet efter sammanhang att "få vara sig själva" hamnar i olika risksituationer där

prostitutionsliknande förhållanden kan utvecklas. Unga, som växer upp med *omsorgsbristande föräldrar* (främst känslomässiga brister), som i sökandet efter bekräftelse kan hamna i prostitutionsliknande situationer.

För att nå dessa grupper behöver vi utveckla vårt bemötande och metoder. Det finns ytterligare en grupp som påminner om dessa fyra och de är unga som befinner sig i gränslandet mellan att använda och njuta av sin sexualitet. Dessa ungdomar är vi på Järva Um redan bra på att fånga upp, vilket talar för att vi borde kunna hitta tillvägagångssätt för att nå de andra fyra också.

Syfte & frågeställningar

Ungdomsmottagningen (Um) är en instans som kan fånga upp unga som på olika sätt använder sex för att få något annat; ett ställe att sova, trygghet, närhet, alkohol, droger eller bekräftelse.

Därför är UM en lämplig plats för tidig intervention. Att utveckla metoder för tidig upptäckt kommer även leda till större kunskap om ungas situation och hur unga själva reflekterar kring att ha sex mot ersättning, vilket behövs för att kunna utveckla ett fungerande bemötande.

Dom flesta ungdomsmottagningar i Sverige har en unik arbetsmodell där olika professioner – barnmorskor och kuratorer – har ett nära och genomtänkt samarbete, vilket kan underlätta både det preventiva och kurativa arbetet med frågan.

Det övergripande syftet med projektet är att:

- motverka att unga hamnar i prostitution och/eller människohandel.

Höstens projektmål är att:

- undersöka möjligheten att utveckla och börja testa verktyg/metoder för *dels* tidig upptäckt, *dels* bemötande och stöd till unga som tar emot ersättning för sex.
- Planera för att kunna fortsätta utveckla, utvärdera och revidera om verktygen/metoden motverkar att unga hamnar i prostitution.

Höstens påbörjade arbete ska på lång sikt resultera i att:

- öka ungdomars möjlighet att **reflektera** kring deras prostitutionsliknande beteende, genom att förmedla kunskap och möjligheten att göra *egna aktiva* val.
- möjliggöra ett **preventivt** förhållningssätt bland de ungdomar som redan får/ger ersättning för sex eller ligger i riskzonen att göra det.

Vad vet vi om unga som får/ger ersättning för sex?

Ungas sexuella praktiker har ändrats (Ungdomsstyrelsen (US), 2009; Larsdotter m.fl. 2011; Socialstyrelsen, 2011). Den mest påtagliga förändringen är att internet har allt mer blivit en arena som används för sexuell praktik. Ungas vardag präglas av att möta sexuella uttryck på ett mer påtagligt sätt jämfört med tidigare generationer. Internet spelar en stor roll i denna exponering. Internet gör de flesta former av sexuella uttryck tillgängliga. Detta kommersiella brus spelar roll, men än så länge vet vi inte med vetenskaplig exakthet vad det betyder för unga.

Det är möjligt att koppla samman kommersialiseringen av sex med att unga idag har en annan acceptans när det gäller att ta emot ersättning för sexuella handlingar jämfört med vuxna (Larsdotter m. fl. 2011; Socialstyrelsen, 2011) Det har skett en förskjutning mot att fler och fler ungdomar tycker det är okey ifall vänner skulle välja att ta emot ersättning. Däremot är de få unga som svarar att de själva skulle kunna tänka sig att ta emot ersättning (US, 2009). Enligt den massmediala bilden är det idag fler unga som får/ger ersättning för sex på grund av internet. Den bild är överdriven. US (2009) menar att det finns inga undersökningar eller forskning som stödjer denna tolkning. Valet att börja ta emot ersättning för sex kan inte enbart förklaras med kommersialiseringen av sex på internet.

Det är inte ”vem som helst” som gör valet att ta emot/ge ersättning för sex. Det som är gemensamt för rapporterna från US (2009), RFSL (2011) och Socialstyrelsen (2011) är att de unga som väljer att ta emot ersättning för sex har ofta låg självkänsla, stort behov av bekräftelse och svårt att gränsa mot andras behov. Som Larsdotter m. fl. (2011) uttrycker det får inte de unga illa av att ta emot ersättningen utan att vara beroende av bekräftelse.

Enligt tidigare föreställningar har det ansetts vara flera unga kvinnor som tar emot ersättning för sex, men enligt aktuella rapporter verkar det snarare vara så att unga män oftare rapporterar om att de tar emot ersättning (US 2009). Enligt Priebe & Svedin (2009) väljer fler killar att uppge i enkäter och i intervjuer att de har sex mot ersättning jämfört med jämnåriga tjejer. Att fler killar tar emot ersättning styrks även av Ronny Tikkanens genomgång av forskning om män som säljer sex till män. Det verkar som att det är fler HBT-ungdomar som får/ger ersättning för sex. Samtidigt finns det ingen liknande undersökning gjord på heterosexuella ungdomar som den RFSL (2011) har gjort. När det gäller ge ersättning verkar det vara fler unga män som ger ersättning för att få en sexuell förbindelse (Larsdotter m. fl. 2011).

När det gäller omvårdnadspersonalens bemötande av unga frågor de alldeles för lite och därför berättar inte ungdomarna (Socialstyrelsen 2011). Unga har normaliserat att byta tjänster med varandra, där sex är en av många praktiker som de byter med varandra. De professionella har en traditionell syn på prostitution, vilket gör att ungdomar inte heller känner sig tilltalade om de frågor om prostitution. Om professionella väl frågor har de fokus på unga kvinnors utsatthet. De ställer inte samma frågor till unga män. Det visar sig att de unga homosexuella männen har ännu färre att prata med än heterosexuella unga män. Det verkar vara svårare att prata om att ta emot/ge ersättning för sex än om sexuella övergrepp. Därför behöver professionella dels våga fråga, dels ha tålamod annars får de inga förtroenden från unga.

Projektdesign & genomförande under hösten 2014

Ansvar för höstens pilotarbete kommer att vila på en projektledare (20 procent) och en medarbetare (10 procent), men även resten av arbetsgruppen kommer att involveras från början i metodutvecklingsarbetet. För att kunna utveckla tidiga insatser behövs den tvärprofessionella kompetensen för att hitta verktyg som fångar hela verksamheten. Här följer en beskrivning av höstens arbete motsvarande 30 procents tjänstgöring.

Det övergripande målet på sikt med utvecklingsarbetet på Järva Um är att ta fram en metod för *rutinmässigt frågande* för att på ett tidigt stadium fånga upp eller identifiera ungdomar som ligger i riskzonen för att börja ta emot ersättning för sex eller som redan börjat. I

Socialstyrelsens material (2011) om bemötande finns inget förslag på formulär för rutinmässigt frågande utan fokuserar mer på att ge förslag på förhållningssätt som möjliggör för unga att börja dela med sig av sina eventuella erfarenheter. För att finna ett mer strukturerat och systematiskt sätt att upptäcka kommer Järva Um att ta hjälp av beprövad kunskap och forskning om rutinmässigt frågande. Vi vill forma ett verktyg för tidig upptäckt som är möjligt att använda i en öppen och frivillig verksamhet som ungdomsmottagningen, där ungdomars sökorsaker kan vara väldigt varierande.

Vidare vill ungdomsmottagningen påbörja arbetet med att ta fram en preventiv metod eller en metod för tidig intervention. Tanken är att metoden ska kunna användas i relation till de ungdomar som identifierats genom det rutinmässiga frågandet. Metoden skulle kunna vara av pedagogisk och/eller behandlande art och med syftet att hjälpa ungdomar att reflektera över att ta emot ersättning för sex för att möjliggöra egna aktiva val kring hur de vill leva sina liv. Eftersom Socialstyrelsen har utarbetat ett underlag för bemötande kommer Järva Um att ta avstamp i de riktlinjerna i förandet av en metod anpassad till ungdomsmottagningens specifika verksamhet.

Höstens arbete

September.

Projektet bemannas med 30 procent:

- **Inventering:** Börja med att inventera de resurser som finns inom Sverige genom att kontakta prostitutionsenheterna i Göteborg, Malmö och Stockholm där erfarenheten i ämnet är stor, även om majoriteten av de som söker sig till dessa enheter är vuxna. Andra professionella som kan komma ifråga för intervjuer är till exempel poliser som arbetar riktat mot sexhandel, socialarbetare, sjukvårdspersonal inom till exempel infektionsvård mm Vi kommer undersöka hur andra ungdomsmottagningar arbetar med denna målgrupp via en enklare enkät.
  - **Metoden** för inventeringen är maila enklare kartlägningsfrågor och söka information på nätet.
  - Projektledaren **sammanställer** informationen.

Oktober - November.

- **Arbetsdag med Järva um:** Projektledaren genomför *tillsammans* med arbetsgruppen vid Järva Um en dag där den insamlade informationen om ta emot ersättning för sex, verktyg och metoder processas i relation till ungdomsmottagningens uppdrag; att främja sexuell hälsa. Projektledaren ansvarar för dagens upplägg och genomförande.
  - **Projektledaren sammanställer ett underlag** för hur Järva Um ska börja systematisera sina insatser för att upptäcka unga som har sex mot ersättning.
- **Under två månader testa att mer rutinmässigt fråga** unga om deras erfarenheter av att sälja sexuella tjänster. Föra en dialog med besökare om hur de tänker att frågor bör ställas för att unga ska välja att berätta om sina erfarenheter.
  - **Projektledaren fångar upp via samtal med personalen** hur arbetet gått och **sammanställer** arbetsgruppens erfarenheter inför den andra processdagen med arbetsgruppen på Järva Um.
- **I början av november genomföra en studieresa/utbildning** till England, mer specifikt Barnardos i London - www.barnardos.org.uk - som arbetar med tidiga insatser för att motverka att barn och unga hamnar i prostitution. Hela arbetsgruppen – åtta stycken – deltar i studieresan som struktureras kring en eller två utbildningsdagar vid organisationen Barnardos.

December:

- **Genomföra två uppföljningsdagar/workshopar** för hela arbetsgruppen tillsammans med projektledaren processar hur det rutinmässiga frågandet fungerade och hur besökarna reagerat på frågandet. Projektledaren ansvarar för dagens upplägg samt sammanställer och reviderar arbetsmodellen. Beroende på vad inventering och testandet resulterat i kan en extern utbildare bjudas in för att fördjupa vid behov.

- **Projektledaren sammanställer höstens arbete** i ett arbetsmaterial som utgör grunden för det fortsatta utvecklingsarbetet.
- Om höstens arbete framstår som värt att utveckla vidare påbörjas **spridningsarbetet** under våren 2015 genom att materialet presenteras för ungdomsmottagningarna i Stockholms stad samt nationellt på FSUMs årliga konferens (Föreningen Sveriges Ungdomsmottagningar - www.fsum.org). Ambitionen med presentationen är bland annat att hitta fler ungdomsmottagningar som vill testa vårt arbetssätt för att se om de även fungerar på andra ungdomsmottagningar.
- **Ansökan** om utvecklingsmedel våren 2015 avslutas och skickas in.
- **Förstudie inför fortsatt metodutveckling under 2015.**

Budget för projektet

Kostnadsslag	HT 2014
Personalkostnader ¹	68 832
Materialkostnader	3 000
Litteratur	3 000
Kostnader för utbildningsdagar ²	30 000
Studieresa till Barnardos/ England ³	50 000
Overheadkostnader 10 %	15 483
Kostnader totalt	170 315

Ansökan om medel

Ansökan avser finansiering av projektet vilket uppgår till totalt 170 315 kr

---

¹ Löner inklusive personalkostnader för projektledare Lena Berg samt medarbetare – sammanlagt 30 procent.

² Utbildningen/workshop erbjuds till hela ungdomsmottagningens personal. Utbildningen/workshopen kommer att hållas av projektledare Lena Berg, eventuellt tillsammans med extern utbildare, beroende på vilka metoder som arbetas fram under hösten. Kostanden avser konferenslokal, konferensstöd, materialkostnader samt ev arvode till extern utbildare. I budgetposten inkluderas även eventuella extra kostnader för personal i samband med två utbildningsdagar, då flera av ungdomsmottagningens personal arbetar deltid. Lena Berg, projektledare, har erfarenhet av att forska om, utbilda i och metodutveckla kring ömsesidig sexuell praktik till sexuellt våld.

³ Åtta personal 'a 6000 kronor (resa+boende) = 48 000 kr avrundas till 50 000.

Referenser

- Abelsson, J. & A. Hulusjö. (2008) *I sexualitetens gränstrakter – en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Social resursförvaltning. Göteborgs stad.
- Johansson, L & Lundström Mattson, Å. (2012) *Unga som skadar sig genom sex*. Allmänna Barnhuset
- Larsdotter, S. Jonsson, J. & Gäredal, M. (2011) *Osynliga synliga aktörer. HBT-personer med erfarenheter av att sälja och/eller köpa sexuella tjänster*. RFSL förbundet. Stockholm
- Morrison, F. Stewart, C & L. Okroj. (2008) *Children and Young People as Partners in the Design and Commissioning of Research*. www.scottishwomensaid.org.uk
- Socialstyrelsen. (2007) *Kännedom om prostitution*. Nr 2007-131-48. Stockholm.
- Socialstyrelsen (2011) *Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga*. Artikelnr 2011-3-5. Stockholm
- Stockholm stad. (2009) *Prostitutionsenheten – verksamheter & kunskaper*. Socialtjänst- & arbetsmarknadsförvaltningen. Stockholm.
- Tikkanen, R. (2007) *Kunskapsbaserad hivprevention riktad till män som har sex med män (MSM)*. Socialstyrelsen - 2007-123-27: Stockholm.
- Ungdomsstyrelsen. (2009) *Se mig. Unga om sex och internet*. Ungdomsstyrelsens skrifter nr 9.